

تکنیک، مضمون و قابلیت اجرا در مدرسه، معیارهای داوری نمایش‌نامه‌ها

گپ‌وگفتی با منوچهر اکبرلو، سرگروه داوری حوزه نمایش‌نامه

اشاره

در گروه داوری نمایش‌نامه عمدتاً نمایش‌نامه‌های دانش‌آموزی که غالباً برای اجرا در مدارس نوشته شده‌اند ارزیابی و داوری می‌شوند. منوچهر اکبرلو که خود از نویسندگان و پژوهشگران حوزه تئاتر کودک و نوجوان و از سابقه داوری در جشنواره‌های نمایش برخوردار است، سرگروهی داوران این بخش را به عهده دارد. او معتقد است تکنیک قابل قبول، مضمون با ارزش و قابلیت اجرا در مدرسه از مهم‌ترین معیارهای گروه برای داوری آثار بوده است. به گفته این نمایش‌نامه‌نویس، ناشران هنوز برای انتشار نمایش‌نامه دانش‌آموزی تمایل چندانی ندارند که البته دلایل متعددی دارد.

«در گروه شما نمایش‌نامه‌های دانش‌آموزی بررسی شده‌اند. کیفیت کتاب‌های گروه را چطور ارزیابی می‌کنید؟»

به دلایل مختلف از جمله عدم اطلاع‌رسانی کافی یا مشتاق نبودن ناشران، همه آثار منتشر شده در سالیان اخیر به دبیرخانه جشنواره نرسیده بود بنابراین مجموعه آثار بررسی شده نمی‌تواند برآیند همه آثار منتشر شده در عرصه ادبیات نمایشی کودک و نوجوان باشد. ولی به‌طور کلی، آثاری که مطالعه و ارزیابی شد به سه دسته تقسیم می‌شوند: دسته اول

آثاری که دارای کیفیت کامل و قابل قبول بودند و نویسندگان آن‌ها ادبیات کودک و ادبیات نمایشی و تکنیک‌های آن را به خوبی می‌شناسند. طبیعتاً این گروه از کتاب‌ها به مرحله نهایی راه یافتند و یکی از آن‌ها برگزیده شد. دسته دوم آثار بسیار محتواگرا بودند. یعنی نویسنده سعی می‌کرد یکی از مضامین موردنیاز دانش‌آموزان را که اخلاقی یا دارای مفهومی انسانی یا مهارتی اجتماعی است به مخاطب منتقل کند. اما چون دانش کافی برای تبدیل این محتوا به نمایش‌نامه وجود نداشته، در دام مستقیم‌گویی مضمون افتاده است. مضمون مورد نظر در لابه‌لای ماجراها و رویدادهای روایت پیچیده نشده و به‌صورت مستقیم به مخاطب عرضه شده است. طبیعی است که مستقیم‌گویی در آثار ادبی از جذابیت و تأثیرگذاری آن کم می‌کند.

دسته سوم آثاری بودند که گرچه به ظاهر برای گروه کودک و یا نوجوان نوشته شده اما نویسنده ویژگی‌ها، نیازها و تفاوت‌های گروه‌های سنی را در نظر نگرفته است. در نتیجه گاه شاهدیم که مضمون یک نمایش‌نامه مناسب دوره دوم متوسطه است اما زبان آن کودکانه است یا برعکس، مفهوم مورد نظر مناسب استفاده برای سنین پایین است اما زبان بزرگسالانه دارد. به‌عبارت دیگر مضمون و زبان نمایش با هم تناسب نداشتند.

یکی از مواردی که در نمایش‌نامه دانش‌آموزی مهم است، قابلیت اجرای آن در مدرسه است. آیا این معیار را برای بررسی آثار در نظر داشتید؟

از آنجایی که هدف این جشنواره در نهایت معرفی کتاب‌های مناسب و برتر به دانش‌آموزان در مدارس است به این معیار مهم توجه داشتیم. سعی کردیم نمایش‌نامه‌هایی انتخاب شوند که علاوه بر ارائه تکنیک قابل قبول و مضمون باارزش، در مدرسه کاربرد داشته باشد. یعنی هم دانش‌آموزان بتوانند از خواندن آن لذت ببرند و هم قابلیت اجرا در مدرسه داشته باشد.

آیا در کتاب‌های امسال ویژگی خاصی به چشم می‌خورد؟

متأسفانه نه. ناشران به دلایل مختلف از انتشار نمایش‌نامه استقبال نمی‌کنند. یک ذهنیت قدیمی وجود دارد که نمایش‌نامه فقط توسط نمایشگران حرفه‌ای خوانده و برای اجرا انتخاب می‌شود در حالی که تئاتر دانش‌آموزی اساساً این طور نیست و برای خود دانش‌آموزان نوشته می‌شود. جمعیت دانش‌آموزان در گوشه و کنار ایران قابل توجه است و نیاز شدیدی به نمایش‌نامه دارند. علاوه بر این باید این نکته را هم در نظر گرفت که نمایش‌نامه برخلاف کتاب داستان و شعر به صورت تکی قابل استفاده نیست. اگر قرار است در مدرسه نمایشی اجرا شود به پنج تا ۱۰ نسخه از نمایش‌نامه نیاز است. این وجه اقتصادی تولید نمایش‌نامه است که معمولاً مورد غفلت قرار می‌گیرد. البته وقتی دلیل عدم استقبال ناشران را جویا می‌شویم مشکلاتی را مطرح می‌کنند که مهم‌ترین آن‌ها عدم همکاری واحدهای مربوط به آموزش و پرورش است که نه تنها حمایتی صورت نمی‌گیرد بلکه مانع ورود یا عرضه کتاب به مدارس هم می‌شوند. ناشران استقبال از تولید آثار نمایش‌نامه دانش‌آموزی را

منوط به این می‌دانند که مانعی از سوی آموزش و پرورش وجود نداشته باشد. البته طبیعی است که این آثار هم باید مختصات لازم را داشته باشند. یعنی غیر از سیر قانونی تولید کتاب، باید از لحاظ زبان نگارشی و مضامین و تناسب با گروه سنی مخاطب مناسب باشند و مؤلفان کسانی باشند که هم نمایش‌نامه‌نویسی و روان‌شناسی کودک را می‌دانند و هم می‌دانند چگونه می‌توان در مدرسه نمایش اجرا کرد. به این ترتیب آثاری خلق کنند که نیاز به دانش تخصصی یا امکانات ویژه ندارد. اگر این شرایط رعایت شوند و از سوی دیگر آموزش و پرورش از طریق روش‌هایی مانند جشنواره حمایت‌های لازم را انجام دهد، با بازار متنوع و درآمدزای تئاتر دانش‌آموزی روبه‌رو خواهیم بود.

آقای اکبرلو، جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد بیش از یک دهه است که برگزار می‌شود. شما تأثیرگذاری این جشنواره را چطور ارزیابی می‌کنید؟

از هر جشنواره باید به اندازه قوه اختیارات آن جشنواره انتظار داشت. نمی‌توان از این جشنواره انتظار داشت که سیاست‌گذار و تعیین‌کننده همه کتاب‌هایی باشد که در کتابخانه مدارس هستند. نهادها و بخش‌های دیگر هم در این زمینه دخیل‌اند.

اگر حوزه اختیارات جشنواره گسترش پیدا کند، به گونه‌ای که انتخاب‌های جشنواره در همه بخش‌های آموزش و پرورش ملاک انتخاب، حمایت، خرید و معرفی باشد کارایی بیشتری خواهد داشت و نقش جدی‌تری در کلیت آموزش و پرورش و کتاب‌خوانی در مدارس ایفا خواهد کرد.

وقتی قرار است نمایشی در مدرسه اجرا شود به ۵ تا ۱۰ نسخه از نمایش‌نامه نیاز است؛ این وجه اقتصادی تولید نمایش‌نامه معمولاً مورد غفلت ناشران قرار می‌گیرد

